

Motion till riksdagen 2006/07:K368

av Mikael Johansson m.fl. (mp)

Utveckling av demokratin

Sammanfattning

I år är det 85 år sedan den allmänna rösträtten infördes 1921. Mycket har hänt sedan dess; den tekniska, sociala och ekonomiska utvecklingen har gett oss ett samhälle som på många sätt är rikare och mer jämställt än det vi hade i början av förra seklet. Samtidigt har inte det demokratiska systemets sätt att arbeta utvecklats särskilt mycket. Vi har ungefär samma representativa demokrati nu som då. Men nya möjligheter och nya hot har framträtt sedan dess.

Det är dags att få till en ny stor diskussion om demokratins former.

Den här motionen behandlar den enskilda människans roll, möjligheter och rättigheter i det demokratiska systemet och hur vi kan fördjupa och förbättra demokratin i Sverige. Här finns diskussioner och förslag gällande avståndet mellan väljare och valda, om unga och gamla människors möjligheter att föra fram sina åsikter och om Internets påverkan på det demokratiska systemet. I grunden ligger här den gröna människosynen.

Vi skiljer oss från de andra partierna; vi litar på medborgaren. Hon är kompetent och ansvarstagande nog att vara med om att fatta beslut som hon berörs av. Besluten blir bättre när fler är inblandade. Direkt är bättre än indirekt, ofta är bättre än vart fjärde år, medbestämmande är bättre än utanförskap.

Fel! Okänt namn på

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Förslag till riksdagsbeslut.....	3
Allas erfarenheter i de beslutande församlingarna.....	3
Folkomröstningar	4
Rådet för folkinitiativ	4
Direkt demokrati i representativa beslutsprocesser	5
Deltagarbudget	5
Minska gapet mellan direkt demokrati och representativ demokrati	5
Ökade påverkansmöjligheter i skolan och boendet	6
Sänkt påverkansålder.....	6
Stärkt påverkansmöjlighet med ny teknik	7
En ökad insyn i offentlig finansierad verksamhet	7
Stärk yttrandefriheten i offentlig finansierad verksamhet.....	8

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa en rotationsprincip i kommun- och landstingsfullmäktige samt riksdagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om beslutande folkomröstningar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om inrättandet av ett råd för folkinitiativ under riksdagen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om direktdemokrati i representativa beslutsprocesser.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om deltagarbudget.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om obligatorisk rätt att lägga fram s.k medborgarförslag.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om obligatoriskt öppna nämndsammanträden.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att utveckla formerna för brukarinflytande.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om sänkt rösträttsålder till 16 år.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att avskaffa diskriminerande skillnader i krav för rösträtt i val till kommun- och landstingsfullmäktige samt till riksdagen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om behovet av att stärka barns inflytande.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om stärkt påverkansmöjlighet med ny teknik.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om behovet av ökad insyn i hur offentliga skattemedel används vid entreprenader m.m.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om rättsligt skydd för yttrande- och meddelarfrihet i all offentligfinansierad verksamhet.

Allas erfarenheter i de beslutande församlingarna

För att den representativa demokratin ska fungera krävs att hela samhället är representerat. Så är det inte i dag. De beslutande församlingarna speglar inte fullt ut den befolkning som utser dem. Det finns för få unga, för få företagare, för få äldre, för få som varit arbetslösa och för få personer med utländsk bakgrund. Det gör att deras erfarenheter dåligt tas till vara och därmed blir också politiken lidande. Särskilt beklagligt är det att så få äldre har möjlighet att

Fel! Okänt namn på

delta i politiken. Dagens system kan verka uteslutande mot den som först på pensionsdagen har tid, ork och lust att engagera sig, delta i samhällsbygget och syssla med politik. Man hinner helt enkelt inte upparbeta det förtroende som krävs internt i partierna om de valda företrädarna sitter väldigt länge på sina poster, och resultatet blir att 20 procent av befolkningen – fulla av livserfarenhet och visdom – har svårt att göra sina röster hörda. Vi vill ha en rotationsprincip. Ingen bör sitta på ett och samma förtroendeuppdrag längre än i högst tre mandatperioder i följd. På det sättet möjliggörs för nya personer att komma in och arbeta i riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige.

Folkomröstningar

Det representativa systemet är inte längre tillräckligt för att ta till vara medborgarnas engagemang och kunskaper. Det är hög tid för Sverige att närma sig de demokratiska idealen genom att låta medborgarna komma till tals direkt oftare än vart fjärde år. Detta är redan möjligt genom såväl kommunala som nationella folkomröstningar, men för att de ska fungera som ett verkningfullt komplement till den representativa demokratin måste en rad förändringar göras.

Miljöpartiets åsikt är att om minst 5 procent av de röstberättigade begär folkomröstning i en fråga, ska en sådan folkomröstning hållas. Detta gäller nationellt, länsvis och kommunalt. I EU-frågor, till exempel fördragsändringar, ska beslutande folkomröstningar hållas.

För att detta ska fungera är det givetvis viktigt att det finns ett regelverk runt folkomröstningar som gör det hela genomförbart.

Vad gäller lokala folkomröstningar måste frågan rymmas inom den kommunala kompetensen. Det måste också finnas regler för hur frågan ska formuleras, hur högt valdeltagande som ska krävas, vilka resurser som ska ges till kampanjerna och så vidare.

Rådet för folkinitiativ

Vi vill skapa ett opartiskt råd för folkinitiativ som lyder under riksdagen. Formuleringen i folkomröstningarna ska granskas och godkännas av rådet som ser till att folkinitiativförslagen är opartiskt formulerade och är förenliga med kommunallagen. Även kommuner ska kunna få råd och stöd för sina folkomröstningar genom en remissbehandling av rådet. Grupper som vill starta ett folkinitiativ genom namninsamling ska först få formuleringen av frågan godkänd av rådet så att medborgarna vet att det är samma fråga som sedan dyker upp på valsedeln.

Direktdemokrati i representativa beslutsprocesser

I traditionellt beslutsfattande, i till exempel planfrågor, får medborgarna ta ställning till färdiga förslag från politikerna, ofta i form av en utställning på kommunbiblioteket. Alla får formellt möjlighet att yttra sig i form av remissvar, men det är en form som bäst passar traditionella organisationer. Medborgarens synpunkter och kunskap utnyttjas allt för dåligt i denna modell.

Vi vill införa direktdemokrati också inom de områden som även framgent sköts av valda representanter, genom att vända upp och ned på den modellen. Låt medborgarna komma in direkt när stora och viktiga förändringsprocesser börjar, och låt tjänstemännen utarbeta förslag till politikerna utifrån de förslag som medborgarna lagt.

Deltagarbudget

I många delar av världen där man arbetar med att låta medborgarna delta i större utsträckning i beslutsfattandet har man just gett människor större möjlighet att påverka vart de gemensamma pengarna, skatterna, går. I Kalix har man hållit ett kommunalt rådslag om skattenivån och i delar av Brasilien har man utarbetat ett system med "deltagarbudgetar". Vi vill pröva att utveckla den möjligheten. På så sätt får medborgarna större del i det lokala beslutsfattandet om budgeten och större respekt för det politiska hantverket att fördela ekonomiska medel.

Minska gapet mellan direktdemokrati och representativ demokrati

I dag upplevs direktdemokrati och representativ demokrati som väsensskilda, och ställs till och med ofta mot varandra. Det anser vi vara en missuppfattning, eftersom knappast någon helt vill avskaffa den representativa demokratin, och endast få personer helt avfärdar direktdemokratiska inslag. Vi vill också konkret minska gapet mellan de två formerna, så att medborgarna även när de inte direkt tillfrågas upplever mindre av förmyndarskap och omyndigförklarande.

Genom att införa rätten för alla att lägga förslag till kommunfullmäktige, förbättras förhållandet mellan väljare och valda; både väljarnas politikerförakt och politikernas väljarmissstro minskar! Där motionsrätten finns, kommer till varje fullmäktige en handfull förslag som medborgaren dessutom får presentera för politikerna. Det rör sig ofta om områden som politikerna behärskar dåligt – medborgarna tillför alltså kompetens som behövs för bra beslut! Vi

Fel! Okänt namn på

vill införa denna motionsrätt till fullmäktige snarast, och se över möjligheterna att på samma sätt lägga förslag till riksdagen och EU-parlamentet. Det ska inte som nu vara frivilligt för kommunen att införa medborgarförslagsrätten utan tvingande.

Att öppna nämndsammanträdena för allmänheten är ett enkelt sätt att ge insyn i beslutsgångarna, minska misstänksamheten och öka möjligheten att tidigt i beslutsprocessen få in värdefull information till politikerna. På många håll i landet har fullmäktige fattat principbeslut om att nämnderna får vara öppna, varpå varje nämnd självständigt fått besluta om de vill öppna sammanträdena eller ej. Där man valt öppenhet har man ganska enkelt delat upp ärenden i dem som måste tas utan insyn på grund av sekretess eller liknande, och huvuddelen som är öppna för insyn. Vi anser att det nu är dags för nästa steg, med obligatoriska öppna nämndsammanträden, på samma sätt som fullmäktige är öppet för åhörare.

Ökade påverkansmöjligheter i skolan och boendet

På många arbetsplatser är det självklart att låta de anställda vara med och påverka sin omgivning. I skolan är det mer ovanligt, trots att det är en gigantisk arbetsplats. Det innebär att man missar möjligheter att bredda kompetensen i beslutsfattandet och skapar ett onödigt utanförskap. På samma sätt är möjligheterna att påverka sitt eget boende ofta starkt begränsade.

Vi vill utveckla formerna för brukarinflytande genom föräldra- och elevstyrda skolor och låta hyresgäster påverka sin bostadssituation mycket mer. På så vis ökar allas känsla av delaktighet och vi får en bättre situation för alla inblandade. Vi vill införa detta breddade brukarinflytande på bred front och vill att regeringen återkommer med preciserade förslag om hur det skulle kunna utformas. Det handlar enligt vår mening inte om att utnyttja de befintliga möjligheterna enligt bland annat 7 kap. kommunallagen, utan om att införa reella möjligheter till inflytande och inte illusoriska möjligheter.

Sänkt påverkansålder

Miljöpartiets förslag till direktdemokratiska reformer innebär att vi myndigförklarar medborgaren på allvar. Då blir det också av än större betydelse när man "fyller myndig".

Vi vill sänka rösträttsåldern till 16 år. Dagens ungdom är tillräckligt politiskt bevandrad för att vara med i beslutsfattandet. Sänkningen av rösträttsåldern har redan skett i kyrkovalet, som dock är det minst intressanta för de allra flesta ungdomar. Vi vill sänka rösträttsåldern till 16 år i alla val, till en början med valet till kommunfullmäktige.

Rösträttsåldern är inte allt. För samhället är det angeläget att låta även yngre personer få påverka utvecklingen i högre utsträckning än i dag. Det finns mycket positiva exempel på hur kommuner låtit ungdomar ned till 11 år (fjärde klass) delta i lokala kommunala beslutsprocesser. Självklart kommer denna tidiga möjlighet att ha betydelse för hur de ser på demokrati och utanförskap.

Också andra grupper i samhället ska myndigförklaras mycket tidigare, så att vi inte går miste om den kompetens och kreativitet de kan tillföra. Vi vill ge rösträtt i alla val och folkomröstningar på samtliga nivåer, till alla myndiga som bott i Sverige i minst tre år, oavsett nationalitet.

Stärkt påverkansmöjlighet med ny teknik

Modern informationsteknik innebär helt nya möjligheter att inhämta synpunkter från medborgarna utan att de fysiskt behöver ta sig till en vallokal, fullmäktiges sammanträde etcetera. Vi vill utnyttja dessa möjligheter mycket mer än i dag, bland annat genom att i större politiska ärenden komplettera dagens remissförfarande med ett tidigt och brett rådslag som till stor del är Internetbaserat. Dock vill vi samtidigt varna för en övertro på Internet; andelen människor som inte har tillgång till Internet eller som inte har tilltro till att deras anonymitet garanteras är fortsatt stor och dessutom kraftigt ojämnt fördelade med avseende på ålder, kön och bostadsort.

En ”knaptryckardemokrati” kan inbjuda till snabba, ogenomtänkta beslut. Därför vill vi framför allt stimulera möjligheten att ta initiativ (inklusive namninsamling för folkomröstning etcetera) och en fördjupad politisk debatt på Internet.

En ökad insyn i offentligfinansierad verksamhet

Stat, kommuner och landsting finansierar en mycket stor del av sin verksamhet genom skatter, som tas ut av invånare i Sverige och andra som mer eller mindre tillfälligt vistas här. För den verksamhet som bedrivs av staten, kommunerna och landstingen gäller därvid som regel offentlighetsprincipen och tillhörande regler om yttrandefrihet för anställda, liksom om ett meddelarskydd för uppgifter de lämnar till medier och ett förbud för chefer och andra i den offentliga verksamheten att efterfråga vem som lämnat uppgifter till medier. En del av meddelarskyddet är också förbudet att bestraffa den som lämnat uppgifter till eller i medier eller på andra sätt (det så kallade repressalieförbudet).

När det offentliga bestämmer sig för att konkurrensutsätta den egna verksamheten och därmed på sikt kunna överlåta en del av verksamhetens utfö-

Fel! Okänt namn på

rande till enskilda juridiska eller fysiska personer, medför detta problem ur ett offentlighetsperspektiv. Offentlighetsprincipen gäller inte längre för denna verksamhet och det saknas möjligheter för den upphandlande enheten att kräva att denna princip ska gälla i det privata företags från det offentliga övertagna verksamheten. Dessutom saknas det möjligheter att tillförsäkra enskilda brukare i den privatiserade verksamheten insyn, oavsett om det gäller dem själva, anhöriga eller andra.

Det finns mot bakgrund av det som ovan anförts ett behov av att närmare utreda hur en sådan offentlighet och insyn som beskrivits, ska kunna införas i offentligfinansierad verksamhet som utförs av annan än stat, kommun eller landsting.

Stärk yttrandefriheten i offentligfinansierad verksamhet

Justitiekanslern har i ett beslut den 24 oktober 2005 (dnr 3841-04-25) funnit att det inte varit straffbart för en chef i en kommunal verksamhet att bestraffa en underlydande, som medverkat i ett inslag i tv och där berättat om den kommunala verksamheten. Detta innebär att anställda i kommuner och landsting inte åtnjuter samma yttrandefrihetsskydd som anställda i staten och innebär dessutom att chefer i kommunal verksamhet kan bestraffa underlydande, i princip som de vill. Detta är inte rimligt. Vi vill därför att riksdagen ska ge regeringen i uppdrag att omedelbart upprätta ett lagförslag som medför att repressalieförbudet gäller även i kommunal och landstingskommunal verksamhet.

Vi anser att regeringen även ska utreda hur anställda i privata företag, som utför verksamhet på uppdrag av staten, kommun eller landsting, ska tillförsäkras minst samma grundlagsfästa skydd för sin yttrandefrihet och sin meddelarfrihet, som offentliganställda har. Det är inte tillfredsställande att den anställdes skydd beror av dem som är arbetsgivare.

Stockholm den 31 oktober 2006

Mikael Johansson (mp)

Peter Eriksson (mp)

Mehmet Kaplan (mp)

Max Andersson (mp)

Ulf Holm (mp)

Jan Lindholm (mp)